

ارزشیابی عبارت است از فرآیند نظامدار جمع آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات که به منظور بررسی میزان تحقق هدف‌های مورد نظر به کار می‌رود.

ارزشیابی می‌تواند شامل ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، ارزشیابی عملکرد مدرسان و مدیران، ارزشیابی روش‌های آموزشی، ارزشیابی برنامه‌های درسی، ارزشیابی دوره‌های آموزشی، ارزشیابی مواد آموزشی، ارزشیابی پروژه‌های آموزشی و ارزشیابی سازمان‌های آموزشی باشد.

ارزشیابی آموزشی فعالیتی است که برای تعیین کیفیت، اثر بخشی، یا تعیین ارزش یک برنامه/ فراورده/ پروژه/ فرایند/ هدف یا برنامه درسی به اجراء در می‌آید (ورتن و ساندرز).

تفاوت بین اندازه‌گیری و ارزشیابی این است که در اندازه‌گیری، داوری و قضاوت درباره نتایج حاصل، انجام نمی‌گیرد ولی ارزشیابی شامل داوری ارزشی درباره مطلوب بودن یا نبودن ویژگی‌های خاص است.

بطور کلی ارزشیابی‌های برنامه‌های آموزشی را به شیوه‌ها و بر اساس ابعاد مختلف تقسیم بندی می‌کنند:

◀ بر مبنای الگوها

◀ بر مبنای موضوع

◀ بر مبنای ملاک مورد استفاده

◀ بر مبنای زمان

◀ بر مبنای هدف استفاده از آن

◀ بر مبنای توجه به ارزشیابان

تاکنون بیش از ۵۰ الگوی مختلف ارزشیابی ارائه شده است و زیر بنای کار در همه الگوها یکسان است و آنچه تغییر می‌کند موضوع ارزشیابی، فرآیند آن و نوع تصمیمات اتخاذ شده است.

مفاهیم اساسی ارزشیابی تا حد زیادی در الگوهای مختلف یکسان است و عبارت است از: تعیین و تشخیص اهداف، ابزارهای اندازه‌گیری، اجرای راهبردها برای کسب اطلاعات و تحلیل و تفسیر نتایج.

در ادامه به طور مختصر به توضیح پیرامون انواع الگوهای ارزشیابی خواهیم پرداخت.

۱. الگوهای ارزشیابی مبتنی بر هدف و هدف آزاد

بطور کلی در رویکرد ارزشیابی مبتنی بر هدف ابتدا مقاصد یک فعالیت آموزشی تعیین می‌گردند و بعد از آن ارزشیابی به عمل می‌آید تا نشان داده شود که آن مقاصد تا چه اندازه تحقق یافته است. در الگوی ارزشیابی هدف آزاد پیشنهادی اسکریون، علاوه بر اینها، بر بازده‌های پیش‌بینی نشده برنامه آموزشی نیز تأکید می‌شود.

الف) الگوی ارزشیابی مبتنی بر هدف

در این رویکرد ابتدا مقاصد یک فعالیت آموزشی تعیین، و بعد از آن ارزشیابی صورت می‌گیرد تا میزان تحقق اهداف و مقاصد نشان داده شود. فعالیت ارزشیابی در آموزش می‌تواند از یک روز آموزش کلاسی تا تمام نظام آموزشی را در برگیرد. نتایج به دست آمده از ارزشیابی مبتنی بر هدف را می‌توان برای اصلاح و تجدید نظر در مقاصد یا هدف‌های فعالیت آموزشی، خود فعالیت آموزشی، یا روش‌ها و تدابیری که برای سنجش تحقق مقاصد یا هدفها به کار رفته‌اند مورد استفاده قرار داد. از انواع الگوی ارزشیابی مبتنی بر هدف می‌توان به الگوی ارزشیابی تایلر اشاره کرد.

الگوی ارزشیابی تایلر:

نخستین الگوی ارزشیابی آموزشی که تاریخ پیدایش آن به دهه ۱۹۳۰ میلادی باز می‌گردد مربوط است به رالف دبلیو. تایلر (Ralph W. Tyler). به همین دلیل به آن الگو یا رویکرد ارزشیابی تایلر یا تایلری (Tylerian Evaluation Approach) می‌گویند. مفهوم تایلر از ارزشیابی آموزشی این است که تعیین کند هدف‌های آموزشی برنامه آموزشی یا برنامه درسی تا چه میزانی تحقق یافته‌اند. به همین منظور، تایلر در الگوی خود ۷ مرحله زیر را پیشنهاد داده است:

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر
معاونت آموزشی
مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی

Website: <https://edc.bpums.ac.ir/>

Email: edc.bushehr2020@gmail.com

077-33326189

077-33331933

گرد آورنده: دکتر محمدرضا یزدانخواه فرد
دکترای تخصصی آموزش پزشکی

ب) الگوی ارزشیابی هدف آزاد

یکی از پیشنهادهای اسکریون الگوی ارزشیابی هدف آزاد (Goalfree) در مقابل ارزشیابی مبتنی بر هدف است. در ارزشیابی مبتنی بر هدف، متخصص ارزشیابی هم مترصد کیفیت هدف های برنامه آموزشی و هم علاقه مند به این است که بداند تا چه میزانی آن هدف ها تحقق یافته اند. در الگوی ارزشیابی هدف آزاد، علاوه بر اینها، بازده های پیش بینی نشده برنامه آموزشی نیز مد نظر می باشد به عبارت دیگر، ارزشیابی هدف آزاد تمامی نتایج یک نوآوری آموزشی را، بدون هیچ گونه جهت گیری یا پیشداوری قبلی، سنجش و ارزیابی می کند.

اسکریون در دفاع از این ارزشیابی می گوید هدف های آموزشی را نباید چشم بسته پذیرفت، بلکه باید آنها را نیز مانند هر چیز دیگری مورد ارزشیابی قرار داد. او معتقد است هدف های آموزشی صرفاً الفاظ هستند و به ندرت مقاصد اصلی یک برنامه یا تغییرات مورد نظر را نشان می دهند.

- تعیین هدف های کلی / غایت ها (Goals) و هدف های دقیق (Objectives)
- طبقه بندی غایت ها و هدف ها
- بیان هدف ها به صورت رفتاری، یعنی قابل اندازه گیری
- یافتن موقعیت هایی که در آنها بتوان دست یابی به هدف ها را نشان داد
- تولید یا تهیه روش ها و فنون اندازه گیری
- گردآوری داده های مربوط به عملکرد یادگیرندگان
- مقایسه داده های مربوط به عملکرد با هدف های رفتاری

مزایای ارزشیابی مبتنی بر هدف :

- سهولت و سادگی
- تمرکز بر هدف و بازده
- پذیرش بالا

محدودیتها ارزشیابی مبتنی بر هدف:

- عدم توجه به ورودی و فرایند
- محوریت بیش از اندازه بر اجرای آزمون
- ساده گرفتن ارزشیابی